

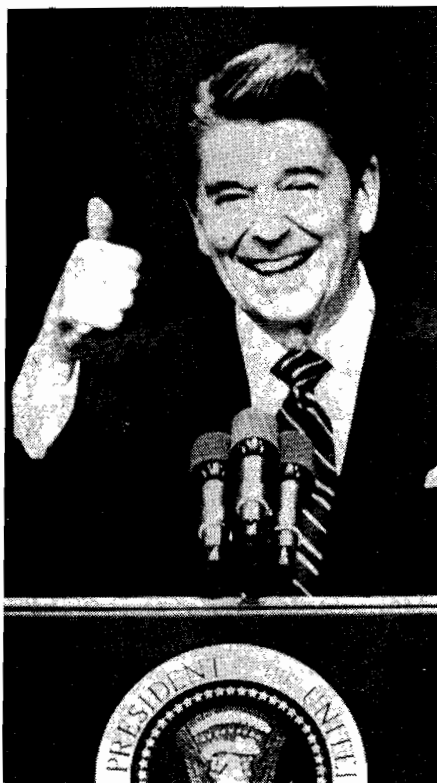
EUROPA ȘI NEAMUL ROMANESC

FOAIA MISCARII ROMÂNE PENTRU UNITATEA EUROPEI

RONALD REAGAN REALES PREȘEDINTE AL U.S.A.

Evenimentul cel mai de seamă din calendarul acestui sfârșit de an 1984 este, fără tăgadă, alegerea președintelui Statelor Unite ale Americii. Pregătirile începuseră de mult timp prin campania electorală susținută de marile partide americane - Republican și Democrat. În rândurile democraților s-a verificat o cursă lungă uneori violentă pentru «nomination». În cele din urmă s-a impus Walter Mondale, fost vicepreședinte în timpul administrației Carter. Partidul Republican a dat mandatul președintelui în funcțiune, Ronald Reagan, recomandat înainte de toate de siguranța socială, economică și politică pe care a dat-o Americanilor în ultimii patru ani.

Confruntările electorale ale celor doi candidați la președinția celui mai puternic stat din lume au fost urmărite cu viu interes nu numai de către observatorii politici speciali, ci de toată lumea. Dacă Mondale promitea îmbunătățirea situației economice prin reducerea cheltuielilor militare, Reagan o asigură prin susținerea inițiativei particulare. Rezultatele politicii sale economice de până acum grăiesc de la sine despre eficacitatea acestui sistem. De fapt acest aspect a fost bine înțeles de toate straturile sociale americane.

Președintele Ronald Reagan

În ziua de 6 noiembrie 1984, o adevărată avalanșă de voturi indica pe Ronald Reagan ca cel de al 41-lea președinte al Statelor Unite ale Americii. D. Sa a obținut cel mai mare număr de voturi pe care l-a primit vreodată un președinte american, ele venind din partea tuturor grupurilor sociale, cu excepția negrilor. Pentru Reagan au votat bărbați și femei, Sudul și Nordul, protestanții, catolicii și ortodocșii, tinerii și bătrânii, bogații și săracii, liberii profesioniști, agricultorii și muncitorii.

Dacă victoria lui Reagan din 1980 putea fi considerată ca protest împotriva administrației precedente, victoria din 1984 exprimă un vot de mare încredere în administrația sa. Verdictul dat, la 6 noiembrie 1984, în 49 din cele 50 de state, constituie o indicație expresă de a continua politica globală din ultimii patru ani.

După cum observă un comentator al ziarului *New York Spectator* din septembrie a.c., în ultimii patru ani «America și-a întărit puterea militară, devenind din nou aliatul de nădejde al lumii libere. Președintele Reagan a ajutat să dispară sentimentul american de slăbiciune defensivă care se cristalizase în anii administrației Carter-Mondale. El ne-a demonstrat în mod absolut, încă o dată, că America este țara libertății, a visurilor împlinite și a posibilităților nelimitate în creația și munca omului».

Diverși comentatori sunt de părere că succesul noului președinte se bazează pe cele patru puncte fundamentale ale politicii sale, care încep cu litera P: prosperitatea, pacea, patriotismul, popularitatea personală. Ori-

care ar fi explicațiile, scăderea inflației, diminuarea șomajului, realizarea unor rapoarte mai strânse cu Europa Occidentală și stabilirea unui echilibru militar cu Urss -sunt împliniri ce prezintă pe Ronald Reagan ca simbol al revenirii la normalitate, la optimism, la încredere în viitor.

Ce linie politică va adopta președintele american ales la 6 noiembrie 1984? Fostul secretar de Stat, Kissinger, consideră că, știind că nu mai poate fi ales altă dată, Dl Reagan se va strădui să iasă de la Casa Albă ca președinte al păcii, care lasă concetățenilor săi un acord solid și stabil cu Urss. Acest deziderat al liderului american se impune ca dorință arzătoare a întregii omeniri și mai ales a popoarelor sufocate de «îmbrățișarea rusească».

Disponibilitatea președintelui ales pentru tratative cu cealaltă mare putere a fost exprimată imediat după anunțarea victoriei, ca semn vizibil că Usa vor pace. În întâlnirile pe care Washingtonul le va oferi Kremlinului, dacă acesta din urmă le va accepta, va trebui să se arate Rușilor că dezarmarea nu poate și nu trebuie să fie numai din partea Occidentului. Pe lângă problema drepturilor omului va trebui pusă și cea a drepturilor popoarelor de a hotărî singure de soarta lor, de a trăi în libertate și cu demnitate, de a avea respectate propriile valori naționale.

Dl Reagan știe bine că în mai multe părți acest drept al popoarelor nu este respectat din cauza nefericitului acord de la Yalta. Va voi și va putea să facă ceva pentru dorita lui anulare? O reușită în acest sens i-ar înscrie numele cu litere nepieritoare în Marea Carte a Istoriei.

PROTESTUL POETULUI fără ecou politic

Este binecunoscut faptul că, începând de pe la 1800, teoreticienii maghiari și de alte naționalități, folosindu-se de fraze generalizatoare și de mistificarea unor adevăruri istorice indiscutabile, au încercat să acrediteze în fața Occidentului teorii false privitoare la istoria poporului român și în mod special la istoria Ardealului, pe care îl mai numim și Transilvania. Acest vicleșug a servit politicii de dezbinare națională și a fost o politică de stat a Imperiului austro-ungar și mai târziu a Statului maghiar.

O constantă în acest sens a fost, în timp, crearea unui istoric și a unei teorii care s-a numit Rösler, iar teoria sa röcleriană, prin care adevărurile istorice indiscutabile au fost tăvălite într-un noroi gros de minciuni și invenții nebazate pe nici un document ori pe demonstrație științifică.

Din cele peste 10 popoare migratoare care s-au năpustit asupra țărilor române în perioada primelor formațiuni statale, una din cele mai mari invazii a fost cea a Hunilor, care s-au stabilit în Câmpia Panonică, pe locul unde se află actuala Budapesta, de unde, în condițiile în care erau presate la granițe

de alte popoare migratoare și mai ales de Slavi și Otomani, s-a reușit infiltrarea unor grupuri mici de populație maghiară peste râul Tisa în Ardeal, unde populația era la acel timp și dintotdeauna românească. În aceste condiții istorice, țărilor române li se răpesc, pentru moment, bucăți din teritoriu.

În perioada amintită populația românească, fiind majoritară, locuia un mare teritoriu, ce i se cuvenea în virtutea dreptului istoric, limitat la răsărit de Nistru, la vest de râul Tisa, iar la sud de Istru, denumiri date de populația geto-dacă ce a deținut și locuit acest teritoriu din vremea regilor traci Licurg, Tharops, Kotyso, Burebista, Decebal. Multe din localitățile actualei României poartă nume străvechi date de Geto-Daci. *Ardeal* este un asemenea nume.

Într-un articol publicat în *Swenska Dagbladet*, exagerarea vine ca un afront din prima frază.

Prin pacea de la Trianon a fost consfințit străvechiul drept istoric al Românilor asupra Ardealului, care nu poate fi socotit un «favor». Ultima dată acest pământ a fost răpit de la Patria mamă prin Dictatul de la Viena,

datorită politicii de disensiune, șovinism, învrăjbiere națională și rasism dusă de Hitler în Europa. Dl Richard Swartz, care cunoaște în mică parte adevărurile istorice legate de existența Transilvaniei, lasă să se înțeleagă, în intervenția D. Sale, că în spatele declarațiilor personale ale scriitorului maghiar Gyulla Illiès se ascund niște interese sprijinite din umbră de forțe mai mult sau mai puțin oculte. Pentru ca cititorul să-și dea seama de tendințiozitatea afirmațiilor din articolul amintit, mă voi referi la obiect.

Cluj-Napoca este un oraș străvechi românesc. El a existat ca cetate cu mult timp înainte de venirea Romanilor în Dacia Felix și a fost locuit de populație românească, cu mult timp înainte de existența poporului maghiar. Denumirea de *Colozsvar* a fost dată orașului Cluj-Napoca în perioada Imperiului Austro-Ungar și reprezintă de fapt ideea de maghiarizare a numelui inițial românesc. Sub Imperiul Austro-Ungar s-a încercat maghiarizarea forțată a Transilvaniei. Numele unor localități străvechi românești au fost transcrise în limba maghiară, impunându-se

Casa de cultură din localitatea Sf. Gheorghe.

fonetica limbii maghiare în pronunția numelor. Același lucru s-a întâmplat cu numele proprii ale multor români, care au fost traduse în maghiară și înregistrate prin forța administrativă ca atare. Există încă în Transilvania mulți români care poartă nume de sonoritate maghiară, dar nu știu limba, nefiind maghiari. Dacă unele localități străvechi românești au primit nume de sonoritate nouă, maghiară, prin forța de constrângere administrativă a Imperiului Austro-Ungar, niciodată nu s-a re-

ușit maghiarizarea populației românești din Transilvania, chiar dacă zeci de ani a fost privată de cele mai elementare drepturi, încercându-se, în câteva rânduri, chiar exterminarea sa.

În Transilvania au fost păstrate peste secole obiceiurile și portul străvechi românesc. Sunt mii de dovezi arheologice ale cetăților getodace, care atestă continuitatea poporului român pe aceste meleaguri. Sunt miile de documente ale antichității, ale evului mediu și ale feudalismului, din cele mai

diverse arhive ale Europei, care atestă dreptul indiscutabil al poporului român asupra acestui teritoriu. Documentele descoperite în arhivele Vaticanului sunt uluitoare în acest sens.

Faptul că Românii au existat dintotdeauna pe aceste meleaguri transilvănene este indiscutabil. Ei nu au venit de aiurea ca popoarele migratoare care au căutat un loc de așezare. Chiar necunoscând aceste dovezi, este de ajuns să privești chipurile Geto-Dacilor sculptate pe Columna lui

Traian de la Roma și să le compari cu chipurile și portul de azi ale țăranului român din Transilvania, pentru a-ți da seama că sunt aproape neschimbate.

Atenție istorici, arheologi, tracologi, lingviști ! S-a născut o nouă teorie, tot atât de periculoasă ca și doctrina suveranității limitate, teoria după care adevărurile istorice și dovezile în sprijinul lor «sunt ridicole și desgustătoare, sunt un asasinat în masă, amabil». Această teorie aparține scriitorului maghiar Gyula Illies, care spune că este patriotică, propovăduind de fapt disensiunea între națiuni. Aceasta este povestea lupului îmbrăcat în piele de oaie.

Nu cred că există o altă minoritate în Europa care să se bucure de aceleași drepturi de care se bucură minoritatea maghiară în România. Afirmările lui Gyula Illies sunt lipsite de obiectivitate și devin ridicole prin faptul că orice călător prin Transilvania poate vedea firmele și indicatoarele scrise mai întâi în limba maghiară și apoi în românește. Oficialitățile, în proporție de 60 la sută, și poliția sunt de naționalitate maghiară și vorbesc în proporție de 80 la sută limba maghiară. Închipuiți-vă că sunt multe persoane angajate la diverse instituții care vorbesc numai limba maghiară și Români au nevoie de un translator ca să poată comunica, în Țara lor. Uneori, pentru buna desfășurare a lucrului în fabrici, este nevoie de traducători. Sunt, în schimb, familii mixte care vorbesc și maghiara și româna.

Închipuiți-vă că în Ro-

mânia există sute de școli și licee unde se predă în limba maghiară. Sunt facultăți unde se predă în limba maghiară, dar mulți tineri maghiari merg și la facultăți unde se predă în limba română și nimeni nu-i poate opri de a opta liber.

Televiziunea Română are un program special în limba maghiară. Reprezentarea Maghiarilor în toate domeniile de activitate depășește principiul electivității. Ei sunt reprezentați în principalele instituții de conducere din Stat, inclusiv în Comitetul Central al Partidului și în Parlament, în număr destul de mare.

Cultura minorității maghiare a devenit un fenomen de masă în România. Sunt orașe în Transilvania, unde există teatre și instituții culturale numai de limbă maghiară, cu toate că acolo locuiesc și Români. Cel mai elocvent exemplu este orașul Sf. Gheorghe, unde locuiesc circa 8.000 de Români, care nu au teatru ori alte instituții culturale în limba română. În Transilvania apar zeci de ziare în limba maghiară, cotidiene, săptămânale ori lunare. La Brașov, de exemplu, unde majoritatea populației este română și germană, apar mai multe ziare în limba maghiară decât în celelalte limbi. Din Uniunea Scriitorilor fac parte peste 200 de scriitori de limbă maghiară, cărora Statul român le-a creat o editură proprie, *Kriterion*.

În România este condamnat prin lege orice șovinism. Este pusă în practică politica de egalitate deplină în drepturi a tuturor cetățenilor țării, indiferent de naționali-

tate. Aceasta este o realitate. Poporul român, blând și prietenos, trăiește în armonie cu toate minoritățile, la nevoie dând tot sprijinul posibil conaționalilor.

Nu contest faptul că scriitorul maghiar Gyula Illies crede în cuvânt și poate în morală. Eu cred că Domnia Sa ar trebui să creadă și în adevăr, pe care îl ocolește cu bună știință. După ureche, fără a vedea și a constata tu însuși, adevărul sună cum îți convine și asta nu-i cinstit.

Suedezul crede mult în ce i se spune prin presă. Neștiind mare lucru despre România, fiind desinformată, poate să creadă fanteziile tendențioase ale unui poet ce nu folosește mijloace poetice, aruncând de la o catedră de ceară praf în ochii cititorului. Gyula Illies descrie discriminările din Africa de Sud ca petrecându-se în România. Viclean mod de a-ți câștiga o popularitate de scandal. Poarta de care vorbește metaforic György Lukacs, cea închisă cu «șapte încuietori duble», este poarta adevărului, căruia Gyula Illies îi mai adaugă o încuietore.

Domnul Illies uită că poartă un străvechi nume românesc, desigur tradus în limba pe care o vorbește. Aș fi curios să aflu prețul pentru care și-a trădat originea. Ar fi o rușine să se tragă din familia țăranului Illies, ridicat din popor la rangul de spătar de Domnitorul Ștefan cel Mare al Moldovei. Ca poet, mă simt nevoit să atrag atenția asupra acestor lucruri prin prezentul protest fără ecou politic.

DUMITRU STANCU

Friends of Transylvania Bulletin

APEL CĂTRE ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Am sărbătorit zilele acestea șaiszeci și șase de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara, act măreț care a încununat lupta de secole a tuturor Românilor împotriva împilării și nedreptății absolutismului austro-ungar.

Convinși dintotdeauna de dreptatea cauzei noastre, am suferit prigoane de toate nuanțele, am fost obidiți și chiar batjocoriți, cunoscând supliciu pentru că cerem dreptul la viață liberă și independentă a Neamului nostru, unul din cele mai vechi din Europa, singurul care n-a venit de aiurea din pusta mongolă și care și-a păstrat de-a pururi glia, obiceiurile și limba străbună.

La 1 Decembrie 1918 ni s-a făcut dreptate.

În 1940urgia s-a abătut din nou asupra Românilor din Transilvania, când Hitler și Mussolini au făcut cadou Ungariei lui Horthy aproape jumătate din pământul românesc al Transilvaniei. Am plătit tribut de sânge în cel de al doilea război mondial și ne-am recâștigat integritatea teritorială, toate guvernele și popoarele lumii recunoscând unanim apartenența milenară a Transilvaniei la România.

În ciuda acestor adevăruri și realități incontestabile, asistăm azi la o virulentă și concertată agitație a manifestărilor revanșarde a iredentismului maghiar.

În diferitele sale ipostaze, odioase sau împinse până la isterie, oculte sau fățișe, care merg până la monstruoșitatea diktatelor, iredentismul maghiar de sorginte fascistohorthystă n-a încetat să-și clameze anacronica religie a coroanei Sfântului Ștefan și să fie dirijat, manipulat și finanțat de oficialități de la Budapesta.

Apostoli înveterați ai raptului teritorial și ai desnaționalizării celorlalte popoare limitrofe Ungariei, opresori judecați fără drept de apel de instanțele istoriei, au devenit în ultimul timp avocații «drepturilor și libertăților» minorităților naționale din România, Cehoslovacia și chiar Jugoslavia.

În zilele noastre, apologeții iredentismului revanșard maghiar din lumea liberă, sub bagheta Budapestei - adevăr ce nu mai constituie o noutate chiar pentru țările din est - orchestrează cu febrilitate și ostinație demonstrații, campanii calomnioase și proteste împotriva României, țara noastră de origine, în speranța absurdă, dar deloc ascunsă, a unui nou Diktat odios. Semnificative în acest sens sunt așa-zisele hotărâri ale recentului Congres al organizațiilor maghiare din U.S.A. și Canada, care s-a ținut la Cleveland, în noiembrie 1984 (și nu întâmplător au ales finele lunii noiembrie) și care vădește vădita căldășie dintre naționaliștii iredentiști maghiari și guvernul oficial de la Budapesta.

Cum pot fi interpretate altfel decât iresponsabile declarațiile unui demnitar maghiar făcute recent ziaristului britanic Richard Bassett de la cotidianul Times, că «dacă s-ar da publicității un apel prin care s-ar cere locuitorilor Ungariei să se mobilizeze în vederea efectuării unei expediții militare, care ar urma să aibă loc a doua zi în Ardeal, în câteva clipe, mii de cetățeni maghiari s-ar încolona în centrul Budapestei, pentru a porni campania»? Dar apariția la Budapesta a zecilor și zecilor de lucrări cu caracter istoriografic ce încearcă să «demonstreze» apartenența Transilvaniei la Ungaria, sau a monografiilor apologetice dedicate unor figuri de tristă amintire, condamnate de istorie, ca Horthy și Szallaszi?

Revista ungară «Kritika», în numărul din august 1984, readuce în actualitate regimul horthyst și pe unul din reprezentanții săi marcanți, punând implicit în circulație teze antiromânești, revanșarde, dar nu de pe pozițiile unei critici obiective - din care tinerele generații ar avea atâta de învățat -, ci ale unor voite ambiguități și omisiuni a căror consecință finală nu poate fi decât reabilitarea horthysmului.

Lipsită de un comentariu critic, întemeiat pe analiza obiectivă a faptelor, publicarea textului lui Nagy Vilmos, departe de a contribui la cunoașterea adevărului istoric, constituie practic o gravă denaturare a lui.

În chip legitim se naște întrebarea: cui folosește această deliberată denaturare a adevărului, publicată în revista ungară în chiar anul și luna când poporul român a sărbătorit a 40-a aniversare a eliberării sale de nazism?

Aceste activități reprobabile ale Ungariei nu sunt întâmplătoare și nici izolate. Ele fac parte dintr-un program amplu de intoxicare a opiniei publice internaționale, de renaștere a spiritului revanșard, neofascist în lume, nu mai puțin periculos decât cel care se manifestă violent astăzi în Germania Federală.

Nu este admisibil nici pentru noi și nici pentru orice om de bună credință să asistăm pasivi și nepăsători la uneltirile exponenților fascismului și revizionismului contemporan, veritabilă coloană a cincea a Ungariei.

Căci tot ce se petrece astăzi, sub paravanul sloganului luptei pentru așa-zisele drepturi ale Maghiarilor din statele successorale ale Austro-Ungariei, ascunde o intenție piraterească, revizionistă, de mutilare teritorială a României, Cehoslovaciei și Jugoslaviei, declarate cu perfidie în comunicatele oficiale ale Ungariei «țări frățesti».

Noi, Români, care trăim de mii și zeci de mii de mile de pământul strămoșesc, cunoaștem cum, din păcate, în capcanele neofascismului revizionist maghiar au căzut victime și unele personalități politice din lumea liberă, inclusiv din U.S.A., care au fost influențate să inițieze și proiectul de rezoluție 147 în Camera Reprezentanților, care stipulează, nici mai mult nici mai puțin, decât «dreptul la autodeterminare a Maghiarilor din România, ca prim pas pentru ruperea Transilvaniei din trupul țării».

Români,

Nu trebuie să stăm indiferenți față de urzelile, teoriile și campaniile propagandistice ale iredentismului maghiar, care nu fac altceva decât să promoveze o politică revanșardă, revizionistă, de dezbinare, politică ce nu este mai puțin periculoasă decât cea promovată la timpul respectiv de Germania fascistă și Ungaria horthystă.

Pentru noi, Români ce trăim departe de țară, ne punem întrebarea: de ce se face astăzi atâta tapaj de către țările din Est numai față de politica revanșardă a Germaniei Federale și nu se demască și preocupările guvernului de la Budapesta, care, prin diverse forme, stimulează politica horthystă de tristă amintire, preamărindu-l pe Horthy și alți corifei ai fascismului maghiar?

De ce ne pierdem în dispute interminabile, unii încercând să pretexteze că ar putea fi suspecți că iau apărarea regimului comunist din țară?

Este oare drept și normal?

Nu ne vor blestema copiii noștri, constatând că am fost nepăsători și indiferenți față de soarta Transilvaniei?

*Frați Români,
Să ieșim din apatie și să arătăm lumii întregi cine sunt cu adevărat iredentiștii unguri și
ce urzesc ei în lumea noastră liberă, sub bagheta Budapestei!
Să ne unim și să luăm împreună poziție publică, deschisă și fermă, în această problemă
capitală pentru națiunea română!
Să dăm riposta cuvenită iredentismului maghiar, demascându-i activitățile revizionist-
neofasciste!
Să cerem guvernelor să interzică orice activități ale iredentismului fascist pe teritoriul
țărilor lor!
Să facem totul pentru triumful adevărului, pentru ca Transilvania străbună să rămână
de-apururi pământ românesc!*

COMITETUL PENTRU APĂRAREA TRANSILVANIEI,

Dr. Nicholas A. Bucur, Jr., Președinte

O convorbire cu Remus Tzincoca consemnată de Traian Filip

O SIMFONIE ROMANTICĂ (III) sau despre viața și opera unui dirijor și compozitor român

1. ORAȘUL PE ȘAPTE COLINE

Iașul, un capitol despre care s-a spus, s-a scris foarte multe. Eu îmi amintesc figurile care au dominat viața acestui centru cultural și pe care am avut fericirea să le cunosc personal. În afară de muzicienii pomeniți mai înainte, când mergeai pe străzile Iașilor, la un colț îl găseai pe Ionel Teodoreanu, la alt colț pe Mihail Sadoveanu; pe urmă, dădeai peste Coneliu Baba, întâlneai o pleiadă de artiști de la Teatrul Național: Agatha Bârsescu, Miluță Gheorghiu, Aurel Ghițescu, Ștefan Ciubotărașu, Vernescu Vâlcea, Constantin Ramadan, Tudor Călin, Any Braeschi, Margareta Baciuc. La un moment dat, am fost solicitat de Ion Sava și

împreună cu el am elaborat muzica de scenă (mai precis, eu muzica, el textul), pentru piesa lui Leonid Andreev, *Gaudeamus Igitur*, în care totul se petrece într-o atmosferă heidelbergiană rusească, dacă s-ar putea spune așa. Totul a fost făcut într-o singură noapte, într-o sală a Teatrului Național. Eu la pian, Ion Sava într-un colț, la o masă, scria versurile. Pe masă se mai aflau și câteva sticle cu vin și aveam impresia că era și o căldare de cafea, din care el bea tot timpul. Eu, ocupat cu pianul. El făcea versurile și eu trebuia să creez muzica de ambianță. Mi-aduc aminte ca de o noapte extraordinar de revelatoare pentru mine, de anumite secrete în evoluția dramatică a unei piese. Bineînțeles, înainte și după acest eveniment, legăturile cu Ion Sava au devenit tot mai amicale și cred că în interpretarea de mai târziu a lucrărilor cu caracter dramatic influența lui Ion Sava s-a făcut simțită. Ion Sava, întreaga lume teatrală de la Iași, din epoca respectivă, au avut greutatea lor în ceea ce aș spune «desvoltarea simțului dramatic în materie de interpretare». S-ar cuveni să vorbesc despre Tonitza, alături de ceilalți, de pictorul Alupii, care a făcut expoziție la Paris, prieten admirabil de studii în tinerețe, elev al lui Tonitza, de pictorul Băncilă, pe care l-am cunoscut, pentru că Belle Artele erau zid în zid cu biserica tatei și eram oarecum vecini.

Iașul a fost mereu comparat cu Heidelbergul. Avea viață școlară, universitară intensă, profesori cu daruri excepționale, pedagogi. Aici erau vii urmele marilor scriitori din epoca de glorie a literaturii române, înainte de toate Eminescu și Creangă erau statui colosale care dominau. Mai pe urmă, Alecsandri și, firec, George Enescu, care și-a luat sborul din această parte a țării. Cred că este foarte greu de definit umanismul ieșean! Ce păstrez, ce rămâne este o stare sufletească, este o vibrație. Cred că dacă împrejurările n-ar fi fost atât de vitrege, umanismul de la Iași ar fi putut duce la un nou tip în acest sfârșit de secol XX. Sunt convins că războiul și consecințele lui au întrerupt ceea ce a fost premergător și ceea ce a urmat, o evoluție. Totuși, în lumea artistico-culturală românească nu mă gândesc numai la frontierele actuale ale Țării, ci mă refer la fenomenul cultural românesc mondial. Școala de la Iași cu revista *Viața Românească*, cu Universitatea, Conservatorul, Belle Artele, cu Teodoreanu, Tonitza sau Ion Sava, cu Enescu sau Ciolan, totul împreună constituie o moștenire sacră pentru cei care au avut norocul să se hrănească din aceste surse și care, cu siguranță, doresc să nu se piardă ceea ce s-a mai păstrat încă. Sunt convins că în formația artistică a oricărui individ, există un fon aproape teluric din care talentul, pe căi invizibile, se nutrește. Pentru mine atmosfera de la Iași constituie unul din aceste izvoare.

Încă din copilărie, am fost legați strâns de Basarabia, pentru că, de la alipirea ei în 1918, când s-a reorganizat viața bisericească românească în această provincie, tatăl meu a fost secretar general al Arhiepiscopiei Basarabiei. Avea mulți și buni prieteni în toate colțurile Basarabiei, iar mai târziu, în timpul verii, mergeam regulat la băile de nămol de la Buda-chi, în județul Cetatea Albă. Plaiurile și sufletul basarabean ne erau foarte aproape și ne dădeam seama că, în fond, același popor trăia pe cele două maluri ale Prutului. Ceea ce m-a impresionat ca unitate românească era, mai ales, unitatea muzicii folclorice, doina moldovenească sau doina basarabeană. Ele înfățișau pentru noi, copiii, același suflet românesc, în care se oglindeau aceleași peisaje și același cer, aceleași aspirații și același trecut, sau vice-versa, aceleași trecut și aceleași idealuri. Și când din Cetatea Albă, pentru a completa vacanța, mergeam la mănăstirile din Moldova, în toată această varietate simțeam sufletul bogat al poporului român.

N-am, prea călătorit în Transilvania, în Oltenia, în Banat. Provincia pe care am cunoscut-o mai bine este Moldova lui Ștefan cel Mare, care a dat lirismului românesc o contribuție dificil de estimat. Este vorba de Eminescu, de Enescu sau de alți iluștri barzi. Nu pot spune că nu am călătorit în România Mare. Am colindat toate plaiurile, am dirijat concerte la Cluj-Napoca, la Oradea și Timișoara și mi-am dat seama de vitalitatea acestei unități românești. Partea curioasă este că, odată ajuns în străinătate, în Occident, aceste aspecte ale sufletului și unității românești apar cu mai mare intensitate, mult mai proeminente decât în momentul în care suntem în Țară. Poate că o anumită perspectivă ajută la o realizare mai precisă a acestei viziuni sau la o conturare mai sigură a acestor realități. În acest context, revine obsedantă figura lui Nicolae Iorga, prieten personal al tatălui meu, care, deseori, când

venea la Iași, poposea în casa noastră. Conversațiile de la masă au rămas definitiv gravate în mintea noastră, ca niște lecții directe pe care ni le dădea însăși istoria românească. Dar, ceea ce ne impresiona mai ales în dizertațiile lui, chiar amicale și nepolitice, era importanța primordială pe care o acorda el fenomenului cultural. Expresia culturală a unui popor, așa cum o vedea Iorga, m-a urmărit mulți ani în peregrinările de mai târziu, simțind că în această dimensiune a existenței noastre se ascunde un secret rar cunoscut, al mult căutatei unități românești. De aceea, în orice țară m-am aflat, viața culturală a cetățenilor de origine română nu mi-a fost indiferentă și am făcut tot ce mi s-a părut posibil, pentru a menține vie flacăra culturală românească. Sau, când nu exista, s-o fac să se nască. Ori de câte ori se pune problema unității Românilor, activitatea culturală apare ca un factor decisiv. Ori, în concepția artistică pe care mi-am format-o în decursul anilor, trebuie să recunosc această veșnică datorie față de Iașul natal.

Gavriil Musicescu era un scriitor de muzică bisericească și populară, indiscutabil un geniu. Născut în Basarabia, a făcut din corul Mitropoliei din Iași un exemplu de perfecțiune în execuție. Gavriil Musicescu a lăsat o anumită moștenire componistică și dirijorală. Elevul său, Alexandru Zirra a continuat opera de valorificare a folclorului românesc. Nu este lipsit de interes faptul că reputația națională și internațională a lui Musicescu a atras la Iași pe unul dintre compozitorii reprezentativi în domeniul muzicii folclorice, Ion Vidu, care, din capătul celălalt al Țării, venea să învețe de la Musicescu arta compoziției românești. Așa cum, bineînțeles, exista această artă la vremea aceea. Semnificativă este legătura dintre nord-estul și sud-vestul Țării pe plan muzical și în toate implicațiile artistice-sociale-naționale, dovedind unitatea Românilor de pretutindeni. Alt mare compozitor bănățean, Sabin Drăgoi, a făcut același drum la Iași, pentru a studia cu elevul lui Musicescu, Alexandru Zirra. Exista deci o continuitate a școlii de compoziție inspirată din folclorul românesc și inițiată de Musicescu. Nu vreau să spun că era singura ce se inspira din muzica folclorică, dar aceste patru nume menționate în decursul povestirii mele (Cioran, Musicescu, Zirra, Drăgoi) reprezintă deja, pentru moștenirea culturală românească, un buchet unitar, variat și bogat.

Zirra se impunea printr-o metodă foarte severă și eficace. Aș putea spune că, în ceea ce privește compoziția, el mi-a format condeul. Nu era specialist în muzica bisericească, însă culegerile numeroase de folclor pe care le făcuse și contactul regulat cu melosul popular, dădea compozițiilor sale o autenticitate care mă impresiona. Pe când eram student la Conservator, el lucra la opera *Alexandru Lăpușeanu*. Cum între noi se stabiliseră curând raporturi nu numai de la maestrul la discipol, dar și oarecare apropiere umană, în afara cursurilor și după terminarea Conservatorului, am păstrat un contact destul de strâns, ceea ce m-a îmbogățit din multe puncte de vedere. Foarte des, când mă duceam după amiază la el acasă, îl găseam lucrând la schițe pentru opera ce-l pasiona de ani de zile, la orchestrația lui *Lăpușeanu*, și, cam tot în acea epocă, la baletul *Capra cu trei iezi*. Ambele lucrări au fost reprezentate mai târziu la Opera Română din București. Avea o serie de lucrări inspirate nu numai din folclor, dar chiar și din poezia românească, oglindind anumite tablouri de viață pastorală sau fantastică. Îmi aduc aminte, spre exemplu, de o frumoasă piesă numită *Cântec de Șt. O. Iosif*, în care se descria cu accente sugestive viața cărăușilor: *Boii stau în jug supuși! Gata de plecare! Necăjiții cărăuși! Merg pe lângă care, hăis, cea, hăis, cea...* Al. Zirra ar fi dorit ca lucrările lui să se poată executa la Iași, dar, din nenorocire, încercările repetate de a se crea o operă nu reușiseră. A mai scris *Simfonia țărănească* și alte lucrări, cam toate de inspirație folclorică. Acestea se petreceau în anii '35-38. Zirra era un excelent profesor de armonie. De altfel, a lăsat un tratat de armonie, care era oglinda personalității lui meticuloase, temeinice și eficace. Era interzis să vii la cursuri fără să fi lucrat, fără să fi adus anumite lucrări personale.

Alt profesor de scriitură, cum numim noi știința compoziției, era Constantin Georgescu, format la Schola Cantorum la Paris. Îl avusese profesor pe Vincent d'Indy. Georgescu preda la Conservatorul din Iași contrapunctul, fuga și compoziția. Pe cât era Zirra de

serios și aplicat în activitatea lui pedagogică, pe atât era Constantin Georgescu de liber, prea îngăduitor poate, dar, cu știință extraordinară în domeniul polifoniei. Expunea ideile cu claritate, transparență și soliditate, accentul căzând întotdeauna pe libertatea compozitorului de a alege soluțiile proprii, potrivite. Fascinația exercitată de Constantin Georgescu isvora din amintirile de la Paris, readuse în timpul cursurilor, cu accent personal și emoționant. Figurile importante ale vremii apăreau aureolate de entuziasmul compozitorului-pedagog. În mod particular, era vorba de Vincent d'Indy, de Paul Ducas, de Fauré sau Ravel. Lecțiile lui erau bogate în asociații de idei, în cunoștințe enciclopedice și, așa putea spune, erau neacademice. C. Georgescu nu era de la Iași. Prietenii și colegii lui erau la București și simțeam că la Iași se simțea desrădăcinat, cu toate aspectele atrăgătoare ale acestui oraș. Poate din cauza faptului că structurile muzicale din vremea aceea, nefiind destul de organizate și nici permanente, viața muzicală avea mai degrabă un caracter sporadic. Acest neajuns era simțit de un profesionist de talia lui Constantin Georgescu sau Al. Zirra, dar mai ales de un dirijor de talia lui Antonin Ciolan, ale cărui eforturi de a avea orchestra lui permanentă în acest Iași cultural se loveau regulat de obstacolele ce nu pot fi puse decât pe seama lipsei de înțelegere a organelor publice responsabile din acea epocă. Astăzi, în perspectiva experiențelor din diferite țări, pot spune că frunțașii treburilor politice din Iașul acelor vremuri poartă marea răspundere de a nu fi avut mai devreme o orchestră simfonică și o operă permanente. Această lipsă era cu atât mai puțin admisibilă, cu cât în timpul refugiului la Iași, din timpul primului război mondial, George Enescu reușise să înjghebeze o orchestră care dădea concerte regulate și care ar fi trebuit, după 1919-1920, să continue pe o bază permanentă.

Antonin Ciolan era acel dirijor impecabil, pasionat de arta lui, veșnic nemulțumit de neînțelegerea celor care ar fi trebuit să-i pună la dispoziție mijloacele pentru realizarea unei instituții de înaltă reputație muzicală și simfonică. Este lucru cunoscut că Antonin Ciolan a fost solicitat să meargă în Germania, să facă carieră internațională. Dragostea lui pentru Moldova, pentru Iași l-a reținut în România și, în același timp, i-a curmat sau i-a suprimat anumite satisfacții de ordin internațional, pe care le merita din plin. Admirația și devotamentul pe care le-a găsit în lumea muzical-artistică și intelectuală din Iași au fost pentru el o consolare, dar eu știu din convorbirile noastre personale, că niciodată nu s-a consolat cu gândul că i s-a refuzat o orchestră permanentă la Iași. Bineînțeles, cu toate avantajele ce le aveam împărtășindu-mă din experiența lui dirijorală, contactul cu Antonin Ciolan la Conservator și în afara școlii m-au făcut conștient de posibilitățile talentului meu. Încurajările permanente primite de la Antonin Ciolan erau determinante în drumul ce se clarifica tot mai precis în mintea mea. La un moment dat, după terminarea Conservatorului, când lucrat ca profesor de muzică la Liceul Internat și la Liceul Național din Iași, catedra lui Antonin Ciolan (numită clasa de orchestră și cor) a fost divizată printr-o nouă lege în două clase. Ciolan rămânea cu clasa de orchestră, iar noua catedră creată (catedra de cor și dirijare corală) a fost scoasă la concurs. Juriul era format din personalități ca Ion Chirescu, Scheletti etc., sub președinția lui Radu Constantinescu, directorul Conservatorului. M-am prezentat la concurs (n-am să-i numesc pe ceilalți candidați, pentru că sunt destul de cunoscuți) și juriul m-a declarat admis pentru noua catedră. Aceasta se întâmpla în toamna anului 1943-1944.

Pe atunci, sub impulsul lui Radu Constantinescu, s-au pus bazele unei opere și mi s-a încredințat sarcina de a prepara corurile din *Traviata* și de a colabora cu ceilalți factori artistici, în vederea unei producții regulate. În acest fel, Egizio Massini a fost invitat să dirijeze primul spectacol la Iași, la Teatrul Național, iar următoarele spectacole mi-au fost încredințate mie. Cu această ocazie a avut loc, ca să spunem așa, debutul meu oficial la pupitrul Teatrului Național de la Iași. Îmi aduc aminte că, înainte de repetiția generală, Egizio Massini, sosind la Iași, mi-a cerut să dirijez în fața lui cu pianul, în loc de orchestră, corurile și anumite scene, pentru a-și da seama de stadiul de pregătire al ansamblului. După primele minute, m-a îmbrățișat și a fost atât de încântat de pregătirea pe care am dat-o corului, încât, la plecare, mi-a dăruit bagheta lui.

TERITORIUL MOLDOVENESC ȘI CETĂȚILE DE LA NISTRU ȘI CHILIA

de ALEXANDRU V. BOLDUR

Cap. 9

CETATEA ORHEIUL VECHI

Am arătat mai sus, atât în cap. 3, cât și în rândurile consacrate originile cetății Soroca (cap. 8), că, potrivit cronicilor ruse, un popor foarte numeros, denumit Ulicii, a suferit o înfrângere din partea principelui de Kiev, Igor (912-945). Cetatea lor, Peresecen, a putut fi luată de oastea kieveană abia după trei ani (1).

Probabil au avut loc, în repetate rânduri, atacuri ruse împotriva cetății și abia după un atac din al treilea an cetatea a putut fi cucerită.

Însă din cronica *Voscreseński* rezultă extraordinara tenacitate a Ulicilor.

În anul următor (915), Pecenegii au venit pentru prima dată împotriva Kievului. Între Ruși și Pecenegi n-a fost război, deoarece a intervenit o înțelegere.

Ulicii și Tiverții sunt un singur trib (2). Ei sunt Geți, Geții Tyrasului, după cum se numea Nistrul în vechime (3).

E interesant că la o depărtare de vreo 15-16 km de Orheiul Vechi (al cetății) se află și acum satul Peresecen, pe care l-am văzut personal. Nu are nimic caracteristic pentru o cetate.

Peresecenul istoric al Ulicilor se afla undeva în apropiere de Kiev. Satul Peresecen este un indiciu că Orheiul Vechi (al cetății) a fost construit de Ulici și în amintirea vechii lor cetăți a fost numit Peresecen (Nou). Odată cu scurgerea timpului i s-a schimbat denumirea în Orhei, iar în amintirea cetății Peresecenului, a cărei denumire, tradusă în limba rusă înseamnă *întretăiat* sau *întretăiere*, numele ei a trecut asupra unui sat din apropiere. Prin urmare, presupunem că Ulicii s-au retras la Nistru și în Basarabia, unde se afla și cealaltă ramură a lor cu numele de Tiverți. Aici, pe locul de lângă Reut și Nistru, au construit o nouă cetate: cetatea Peresecenului Nou - Orheiul Vechi.

Ca și în privința Sorociei, nu cunoaștem ce fel de cetate a fost Peresecenul Nou, dacă a fost construit din lemn și pământ sau din piatră.

Cetatea fiind ridicată împotriva principelui Igor, ulterior a putut servi de apărare a teritoriului moldovenesc împotriva Pecenegilor și Cumanilor.

Pecenegii, înainte de a ataca Rusia Kieveană, s-au îndreptat la Dunăre, cu intenția de a-l ataca pe Simeon, regele Bulgarilor, dar sau răsgândit și au plecat acasă, adică la Niprul Inferior, la litoralul Mării Negre. În cronica *Ipatiev'scaia* se explică și din ce motiv s-a produs plecarea lor: ei au văzut că voievozii greci se ceartă.

Nu avem nici o știre despre vreo ciocnire între Pecenegi și Ulici-Tiverți. E foarte îndreptățită părerea că între aceste două triburi a intervenit o înțelegere și o conviețuire pașnică. Conviețuirea pașnică s-a realizat și între Cumani și autohtoni. Nu avem nici o dovadă că ei ar fi putut distruge cetatea.

N. Iorga caracterizează dominația lor în partea de răsărit a Moldovei din secolul al XII-lea ca «Imperiul Cumanilor», dar, în același timp, adaugă că s-a realizat o colaborare pașnică între Românii moldoveni și barbari (4).

Conviețuirea pașnică se constată și din participarea Cumanilor alături de Berladnici în oastea lui Ivanko Berladnic, care lupta contra principelui de Galici.

De altfel, prin săpăturile efectuate în R.S.S. Moldovenească, între 1947 și 1955, s-a dovedit că această cetate a existat în sec. al XIV-lea (5). Ba, mai mult, în regiunea Orheiului s-au găsit urme ale culturii arheologice Cucuteni-Tripolie.

De unde vine noul nume de Orhei?

S-a emis ipoteza că denumirea ar fi de proveniență maghiară, deoarece în limba maghiară există un cuvânt care sună asemănător - Varhely (6). Ipoteza nu ne pare convingătoare. Ungurii n-au fost în această parte a teritoriului moldovenesc. Iar în timpul trecerii lor de la partea inferioară a Niprului spre nord, pe lângă Kiev, la sfârșitul secolului al IX-lea (898), cetatea Orhei nu exista încă.

Considerăm că nu se poate trage nici-o concluzie numai pe baza asemănării sunetelor, fără legătură cu istoria. C.C. Giurescu, de asemenea, nu crede în originea maghiară a cuvântului Orhei, atribuind-o mai degrabă limbii Pecenegilor sau Cumanilor (7).

Vocabularul cumanic ne este cunoscut după «Codul Cumanic» al lui Petrarca, compus în 1303. Acest cod nu cuprinde întreaga limbă cumanică, ci numai 2500 de cuvinte (8).

După cât se pare, numele Orheiului provine din limba cumanică, deoarece în dicționarul limbii cumanice găsim cuvântul *orguzurmne(n)*, care în limba latină înseamnă «pasco», adică *a aduce la pășune* și, la figurat, - *a preface în pășune*. Cuvântul *pasco* a trecut în limba italiană, unde *pascolo* înseamnă *ogor, pașune*. În limba română, cuvântul respectiv înseamnă *a paște*. Cuvântul *orguzurmnen* în limba cumanică se compune din două părți: prima parte este substantiv și înseamnă *pășune, ogor*, și a doua *zurmnen*, este verb și înseamnă *a aduce la*. Deci, tocmai datorită Cumanilor s-a produs schimbarea numelui Peseccen (Nou) în Orhei. Ne îndreptățeste la această concluzie toponimia regiunii dintre Prut și Nistru.

Din limba cumanică se trag o mulțime de denumiri topice, de pildă: Chișinău, Tighina, Bugeak (Bučgak), două sate pe Nistru cu numele Ataki, unul, tot pe Nistru, cu numele Otac, cuvânt care în limba cumanică înseamnă «insula», localitatea Taxabiani, Baxan etc (9).

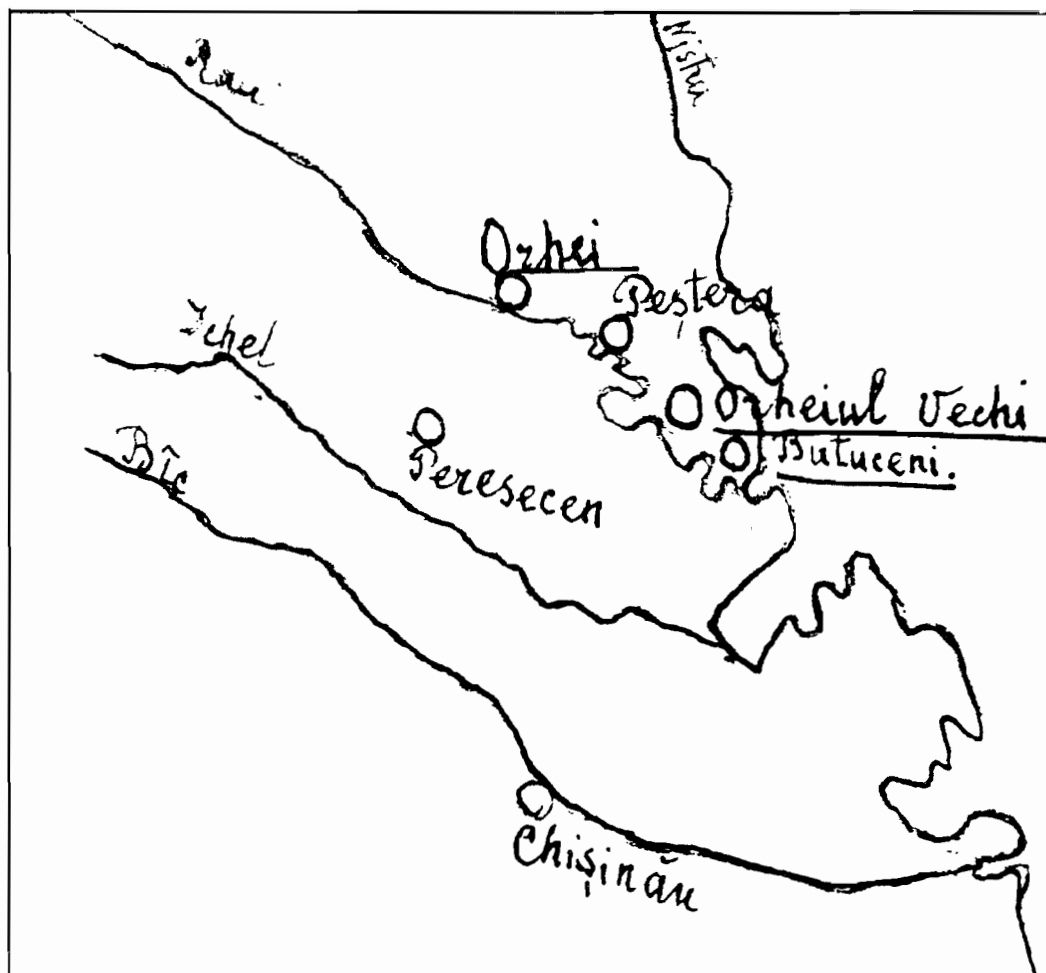
Denumirile cu terminația *-ui* sunt, de asemenea cumanice. Astfel, pe teritoriul dintre Prut și Nistru se află denumirile: Acui (de 3 ori), Calmațui, Caracui, Cupcui, Cugurlui, lacul Cugurlui.

Un afluent al Nistrului din partea lui stângă, în fața Sorociei, poartă numele Iagorlâc de la «Igarlâc», ceea ce în limba cumană înseamnă *invidie*.

Dar, în afară de schimbarea denumirii cetății, s-a produs schimbarea vetrei orașului. De aceea cetatea a căpătat numele de «Orhei Vechi».

Orheiul Nou s-a așezat tot pe Răut, însă mai spre nord cu vreo 18 km.

Aurel Sava ne-a prezentat un bun repertoriu de documente asupra Orheiului (10). Dânsul scrie: «Dacă Orhei nu este o continuare a vechii cetăți Petridava, cum a pretins Dimitrie Cantemir, el este organizat de Ștefan cel Mare». Cuvântul «organizat» poate să aibă sensul de *a construi*, dar și de *a reamenaja* cetatea, a o restaura, a-i aduce îmbunătățiri.

Cetatea Orheiul Vechi.

Autorul arată motivul de care s-a călăuzit Ștefan cel Mare. După bătălia de la Lipnic, din 1469, încoronată de mare victorie asupra Tătarilor, conduși de Eminec, fiul lui Mamai, hanul Hoardei Mari, domnitorul a decis «a întări vechea cetate pe malul râului Reut». Mai bine ar fi scris că Ștefan cel Mare s-a decis a restaura cetatea. Mutarea Orheiului s-a produs în sec. al XVI-lea. Documentul din 1574 din timpul domniei lui Ion Vodă Cel Cumplit, vorbește de Vechiul Orhei (11).

Între documentele referitoare la târgul Orhei, s-a păstrat un document interesant cu privire la planul domnitorului Ieremia Movilă. El plănuia să facă o cetate la Peștera (12). Pentru această nouă cetate, au fost luate ca ocol satele Oxintia și Golăești. Proiectul nu s-a realizat din cauza decesului domnitorului.

Cetatea Orhei avea o horodiște auxiliară, construită mai aproape de Nistru. Datorită săpăturilor efectuate în R.S.S. Moldovenească, a fost descoperită, în satul Butuceni, o horodiște la coticura Reutului, pe un cap. Din trei părți ea a fost înconjurată de apă, iar în partea rămasă deschisă s-a construit un zid de lemn pe o distanță de un kilometru. Cu această ocazie, s-a emis părerea că horodiștea a fost construită probabil împotriva Sciților (13), ceea ce nu pare verosimil.

Credem că e mai paluzibilă presupunerea că horodiștea Butuceni făcea parte din întări-
turile cetății Orhei, care se afla alături pe Reut, constituind un prim obstacol pentru inamici.

Cetatea Orheiului Vechi a fost distrusă probabil de Tătari (14). Dacă socotim că schim-
barea vetrei Orheiului s-a produs în legătură cu distrugerea Orheiului Vechi, atunci trebuie să
admitem că și incursiunea Tătarilor și dărâmarea cetății vechi a avut loc înainte de 1574.

Nu merită crezare știrea că Alexandru Lăpușneanu, în a doua sa domnie (1563-1568), a
fost obligat, la porunca Turcilor, să distrugă toate cetățile, în afară de Hotin. Toate cetățile
au rămas intacte, ruinate așa cum au fost și înainte (15).

Pe bună dreptate, C.C. Giurescu atrage atenția că acest domnitor, în prima sa domnie,
a avut grijă de a face în apropiere de *Orheiul Nou, un iaz mare* (16). Nu pare verosimil ca
acest domnitor să fi distrus vechea cetate Orhei.

Localizarea orașului, cetății Orhei și a satului Peresecen se vede în schița de hartă, aci
anexată.

Orheiul Vechi a fost o cetate de piatră. Mai jos de satul Trebujeni se văd urmele unei
cetăți mari: piatră, resturi de cărămidă, moloz. Pe locul unde s-a aflat cetatea, malul Reutu-
lui este stâncos, înalt și abrupt. Orheiul Vechi se află între satele Trebujeni (la nord) și Butu-
ceni (la sud) (17).

Prima mențiune documentară despre cetatea Orhei se află într-un document din timpul
lui Ștefan cel Mare cu data de 1 aprilie 1470, în care se vorbește de «Gangur al Orheiului»,
adică pârcălab (18).

Ca și alte cetăți, Orheiul Vechi își avea ocolul din care făcea parte satul Malovata de pe
Nistru.

NOTE:

1. *Colecția completă a Cronicilor ruse - Polnoe sobranie russkikh letopisei* (P.S.L.R.), vol. VII, *Cronica Vosresenskaia*, prima parte, S. Pet., 1856, p. 277.
2. S. M. Sereodonin, *Istoricheskaia geographia (Geografia istorică)*, Petrograd, 1916, p. 127.
3. A. Boldur, *The Enigma of the Ulichy-Tivertsy People*, Balkan Studies, vol. IX, Thessaloniki, 1968, pp. 55-90.
4. N. Iorga, *Imperiul Cumanilor și domnia lui Basaraba, - un capitol de colaborare româno-barbară în Evul mediu*, București, 1907.
5. G. D. Smirnov, *Arheologičeskie issledovania starogo Orheia (Cerceări arheologice ale vechiului Orhei)*, Chișinău, în «Kratkie Soobsčenia o docladah i plevâh issledovaniiah Institutu materialnoi cul-turî», 1954, nr. 56, pp. 24-39.
6. A. Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București, 1944, p. VII.
7. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 255.
8. Geza Kuun, *Codex Cumanicus bibliothecae ad templum divi Marci Venetiarum*, Buda, 1880, p. 258.
9. *Ibidem*, prefața editorului și pp. 257, 302, 392 ș.a.
10. A. Sava, *op. cit.*, p. VII.
11. *Ibidem*, pp. X și 18.
12. *Ibidem*, pp. 48-49. Documentul este din 13 mai 1612 din domnia lui Ștefan Tomșa.
13. *Istoria R.S.S. Moldovenești*, id., p. 30.
14. G. D. Smirnov atribuie dărâmarea cetăților deselor incursiuni și prădăciuni ale Turcilor și Tătarilor și, în legătură cu ele, vede și schimbarea vetrei orașului.
15. A. Sava, *ibidem*, pp. 42-43.
16. C. C. Giurescu, *ibidem*, p. 255.
17. În harta anexată la *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir, este semnalat un oraș cu numele de Oriov. Desigur, acest nume nu este decât deformarea denumirii Orhei.
18. I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, v. I, p. 146.

TRATATUL DE PACE DE LA PARIS

În urma misiunii celor trei, onoarea președintelui Truman, care declarase în repetate rânduri la Potsdam și la Casa Albă, că nu va recunoaște niciodată guvernul Groza din România, a fost salvată. Opoziția intrase în guvern și, deci, acesta putea să fie recunoscut. Raportul Ethridge arăta ca acest guvern este absolut nereprezentativ, arbitrar, abuziv, servil și total înfeudat Uniunii Sovietice, dar documentul respectiv a fost dat uitării. N-a fost nici măcar dat publicității. Opinia publică trebuia ținută mai departe în ignoranță. Alegerile măsluite au fost repede uitate. Au fost date uitării protestele violente, pe care Statele Unite și Marea Britanie le-au făcut la București, prin notele din 27 mai și 14 iunie 1946. În cele din urmă, ștergându-se totul cu buretele, acest guvern nereprezentativ și abuziv, cum fusese calificat, a fost invitat să reprezinte România și să semneze tratatul de pace la Paris.

Mai dăinuia speranța că Englezii și Americanii vor avea un cuvânt de spus, apărând interesele României. Dar lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Guvernul Groza, instalat printr-un ultimatum de două ore și cinci minute, la 6 martie 1945, continua să fie agentul fidel al Moscovei. De la acest guvern nu se putea aștepta mare lucru la Conferința Păcii. Era o luptă dinainte pierdută. Totuși, cu un grup de Români, marele diplomat Grigore Gafencu (plecat dintre noi tocmai când prezența lui ar fi fost mai necesară) a apărut cu patriotism, cu abilitate și curaj interesele țării absente. Gafencu prezentase un memoriu excelent, bine documentat, dar rezultatele au fost nule.

România a fost tratată cu severitate mai mare decât alte țări ale Axei. Condițiile tratatului de pace sunt mai aspre decât cele din convenția de armistițiu. Tratatul de pace era un tratat de vasalitate, de totală înfeudare Uniunii Sovietice. Toată lumea uitase de principiile Cartei Atlanticului, de Declarația Drepturilor Omului și de alte asemenea prostii retorice. Principiile au fost aruncate la lada de gunoi. Dreptul la autodeterminare a poporului român a fost subordonat intereselor de «securitate» ale Rusiei și necesității ei de a avea «guverne prietene de-a lungul fruntariilor». «Cobeligeranța» care ar fi permis României să aibă un tratament mai favorabil și care a fost exprimată evident în condițiile de armistițiu, atât la 12 aprilie 1944, cât și prin convenția de armistițiu de la Moscova, din 12 septembrie 1944, n-a fost recunoscută, deși 20 de divizii românești, întreaga aviație, întreaga flotă maritimă au luptat eroic, alături de Aliați până la sfârșitul războiului și biruința finală. Cu toate că armatele române au suferit pierderi înfiorătoare (circa cincizeci la sută din efectivele sale, deoarece Românii erau aruncați tot timpul în prima linie), condiția de cobeligeranță nu i-a fost recunoscută. Mai mult, soarta prizonierilor români, peste jumătate de milion de oameni, aruncați în neagră mizerie, siliți să accepte condiții de muncă mai barbare decât ale ocnașilor, cei mai mulți dincolo de cercul polar, nu a fost reglementată. Imensa masă a prizonierilor devenise un instrument de șantaj în mâinile Uniunii Sovietice.

Când s-a fixat volumul despăgubirilor, nu s-a ținut seama de situația disperată a României, dar nici de tot ce luaseră Rușii timp de doi ani, sau de milioanele de dolari cheltuite cu întreținerea armatelor și unităților de funcționari sovietici în România. Cifra de trei sute de milioane de dolari reprezenta o falsificare grosolană. În realitate, cu tot ce au luat și primit trupele de ocupație, cifra reparațiilor se apropie de două miliarde de dolari, așa cum a subliniat delegatul american Willard Thorp. Cifra de trei sute de milioane de dolari era totalmente falsă, deoarece prețurile stabilite de Ruși în cadrul reparațiilor (plătite în natură) erau calculate pe baza prețurilor din 1938, ceea ce era o aberație la care s-a recurs tocmai pentru a se camufla adevărul asupra cifrei totale.

În privința clauzelor politice, tratatul de pace pomenea despre organizații de tip fascist ca și de pedepsirea criminalilor de război vinovați de dezastrul țării, fără să se dea nici cea mai mică definiție juridică cu privire la aceste noțiuni și fără să fie stabilită o instanță de supraveghere sau de recurs. Aceste clauze erau puse în aplicare de guvernul Groza, guvern denunțat ca nereprezentativ, arbitrar și abuziv doar cu câteva zile mai înainte de Aliți.

Dar tratatele de pace trebuiau încheiate și semnate. Cortina de fier, atât de odioasă lui Winston Churchill în anul 1946, trebuia să cadă. Și a căzut. «Fascistul» Iuliu Maniu, «fascistul» Dinu Brătianu, «fascistul» Titel Petrescu au fost scoși din circulație și pedepsiți fără milă, ca și democrația românească care a fost lichidată tot sub învinuirea de a fi fost fascistă.

Problema Basarabiei și Bucovinei, străvechi provincii românești, nu a fost ridicată decât de Memoriul Gafencu. Guvernul român n-a îndrăsnit nici măcar să pomenească despre regiunea Herței. Pentru el, problema fusese rezolvată încă din 1924, când, la Congresul Partidului comunist, Ana Pauker a declarat că «Basarabia e pământ rusesc».

Dar problema Basarabiei, Bucovinei și a Herței trebuie văzută sub diversele ei aspecte istorice. Mai întâi, teritoriile au fost răpite de Ruși, la 26 iunie 1940, în urma unui ultimatum dat de Stalin, în baza acordului secret făcut cu Hitler, la 23 august 1939. Răpirea gleei străbune nu era numai un act de violență militară, care, normal, trebuia să fie considerat nul și neavenit din punct de vedere juridic, dar ea era rezultatul direct al unui acord tâlhăresc între Hitler și Stalin și, deci, din acest punct de vedere el trebuia privit tot ca nul și neavenit.

Trecând peste Departamentul de Stat și Comisia Bipartită a Senatului, președintele Roosevelt și dăduse consimțământul cu privire la aceste anexiuni. Până atunci, politica oficială a Statelor Unite nu recunoștea anexiunile făcute de la declanșarea războiului hitlerist și nici nu admitea discuții pe această temă. În această categorie intrau Basarabia și Bucovina, Polonia, Finlanda și Țările Baltice. Dar chiar și după ce autoritarul și abuzivul președinte a promis lui Stalin aceste frontiere, rezultate din agresiunea lui Hitler, recompensând astfel o complicitate fără de care Hitler niciodată n-ar fi îndrăsnit să pornească războiul, politica oficială a Departamentului de Stat, respectiv a lui Cordell Hull, nu a recunoscut pretențiile rusești cu privire la Bucovina și Herța.

În mod judicios, fostul secretar de stat observa, în memoriile sale, că Basarabia era pământ românesc, fiind anexată de Ruși în 1812, dar adaugă imediat că Bucovina și Herța nu au fost niciodată integrate Rusiei. Ele au fost teritorii românești. Bucovina a fost ocupată de Austria în 1775 și, deci, asupra ei nu putea să se ridice nici o pretenție rusească. Herța fusese întotdeauna pământ românesc, nefiind ocupată și anexată de nimeni.

În acest sens, la 8 februarie 1944, Departamentul de Stat (după cum reiese din documentul ultra-secret Nr.R 2835) considera potrivit să se opună Rușilor, care anexaseră aceste teritorii românești, spunând deschis că ocupația militară nu poate să prejudicieze în nici un fel aranjamentele teritoriale de la Conferința Păcii. În același document se deschide o paranteză cu privire la Basarabia, Departamentul de Stat subliniind că, la nevoie, se poate admite anexarea ei, dat fiind că nici Statele Unite, nici guvernul sovietic nu au recunoscut alipirea ei la România. Dar acest document din 8 februarie 1944 recunoaște clar și categoric că Bucovina de Nord nu a fost niciodată pământ rusesc și, deci, chestiunea trebuie lăsată pentru Conferința Păcii.

În vederea ridicării acestor chestiuni, Departamentul de Stat, prin George Kennan de la Moscova, cere avizul și acordul Englezilor.

Dar și aici generozitatea britanică, pe spatele nefericitei României, se manifestă fără îndurare. Si Sargent (vezi documentul 43 992 din aceeași zi, 8 februarie 1944) se opune ridicării unei astfel de chestiuni. El se teme să «nu-și frigă degetele», mai ales că ei discutau cum să fie cedată o bună parte din Polonia de răsărit, Rusiei.

Dar, așa cum cetitorii au reținut desigur, problemele de frontiere lăsate pe seama Conferinței de Pace, adică a tratatelor de pace respective, au fost reglementate prin convențiile de armistițiu, la sfaturile lui Churchill (Moscova, octombrie 1944) și ale agentului lui Stalin, Alger Hiss, membru al Partidului comunist american, delegat la Yalta. Trebuiau făcute acorduri între șefii de guverne, prin convenții de armistițiu, nu prin tratate, pentru a se ajunge la un «fait accompli» și a nu mai da posibilitate parlamentelor să le discute și, eventual, să le respingă.

Parlamentele și popoarele trebuiau înșelate.

Iată de ce problema nu a mai fost pusă nici pentru Basarabia, nici pentru Bucovina de Nord. Iată de ce nimeni n-a mai amintit la Conferință răspunsul lui Molotov, când a fost întrebat în legătură cu anexarea Bucovinei, care nu aparținuse niciodată Rusiei:

«Acest petec de pământ reprezintă dobânzile acumulate pentru stăpânirea Basarabiei timp de 20 de ani și reținerea lui va avea caracter vremelnic de egală durată.»

De ce slugarnicul guvern Groza nu a ridicat această chestiune cu ocazia discuției asupra tratatului de pace?

Ministrul de Externe de atunci, Guță Tătărăscu, prim ministru de tristă memorie la 26 iunie 1940, cunoștea declarația lui Molotov. El știa că Bucovina fusese sufletul neamului românesc, că acolo dormea somnul de veci gloriosul domn, Ștefan cel Mare, și tot acolo credința strămoșească zidise cu ardore, cu lacrimi și suflet curat mănăstirile cele mai frumoase din lume: Voronețul, Sucevița, Moldovița, Humorul, Arbore, și unde nu auzi decât grai românesc. Dar regiunea Herța? Aceasta a fost dintotdeauna pământ românesc și n-a cunoscut niciodată ocupație streină. Era o plasă în județul Dorohoi. N-a făcut parte din Bucovina anexată de Austria. Populația acestor locuri era în întregime românească. Nici o justificare istorică sau etnică. Cu siguranță că răpirea suplimentară a celor douăzeci de localități curat românești ale Herței a fost făcută din necesități militare. Ea reprezenta un punct strategic de oprire a hoardelor sovietice, în înaintarea lor spre Carpați.

Dar nici unul din delegații români la Conferință nu a ridicat problema. Ea era tranșată dinainte, din 1940, între Hitler și Stalin, la prima împărțire a Europei. Anglo-Americanii au respectat scrupulos până și aceste acorduri nazi-sovietice, precum și toate avantajele teritoriale cuprinse în zona de influență acordată de Hitler lui Stalin. Era recompensa oferită Kremlinului pentru complicitatea cu Hitler la declanșarea războiului.

Lacheu al tuturor intereselor streine, Tătărăscu nu a ținut să-și răscumpere, printr-un act de curaj, odioasele păcate săvârșite față de neamul românesc, ridicând problema Bucovinei și a Herței.

Bine îl judecase Sir Archibald Kerr, când a scris în raportul său că e mincinos, ipocrit și necinstit până-n măduva oaselor.

În asemenea împrejurări și cu asemenea oameni, România a pierdut 51.000 de kmp din glia Basarabilor străbuni și a domnitorilor moldoveni, lăsând pe mâna cotropitorului rus patru milioane de frați de sânge, de limbă și credință. La Conferința Păcii se putea invoca, de asemenea, și mărturia lui Karl Marx privitoare la Basarabia românească. Într-o scrisoare către Engels, din 1854, vorbind despre imperialismul rusesc, Karl Marx denunța anexarea Basarabiei, «pământ românesc locuit de Români», ca un act de brigandaj și de jaf.

Într-o serie de articole publicate, în anul 1953 în «New York Herald Tribune», patronul Anei Pauker scria:

«Frontierele rusești au progresat de la Petru cel Mare spre Berlin, Dresda și Viena, cu 1100 km; cu 1000 km spre Stockholm și cu 750 km spre Constantinopol.»

Într-un alt articol, Karl Marx conchidea:

«Orice anexiune invita o altă anexiune. Cucerirea Turciei de către Rusia nu va fi decât un preludiv la anexarea Ungariei, Prusiei și a Galiei, la realizarea marelui Imperiu Slav, visul fanatic al unor filozofi ai panslavismului. A opri această politică de anexări este de cea mai urgentă și mare importanță.»

Nimeni n-a pomenit însă despre Karl Marx la Conferința Păcii.

Cu privire la Basarabia românească, trebuie să fac o remarcă. Am mai făcut-o într-un articol publicat în revista «Europa și Neamul Românesc», din 12 decembrie 1972, din care voi reproduce un pasaj concludent:

«Până la 7 mai 1966, partidul comunist român, în toate rezoluțiile sale, de la cea din septembrie 1924, până la agentul stalinist de tristă memorie, Roller, a susținut teza rusească, declarând că Basarabia a aparținut Rusiei.

«În ziua de 7 mai 1966, actualul conducător al acestui partid, Nicolae Ceaușescu, a denunțat rezoluțiile propriului său partid comunist, afirmând că aceste rezoluții minează și dăunează unitatea națională românească și integritatea teritorială. Ceva mai mult, el a precizat că asemenea rezoluții au fost posibile fiindcă Cominformul a impus conducerii partidului comunist român elemente streine de neamul românesc, care ascultau orbește de ordinele Moscovei. Rezoluțiile, în consecință, au fost anulate.»

Tot în această ordine de idei, precizez că actuala conducere de la București a făcut să se publice lucrarea lui Andrei Oțetea, în care acesta prezenta articolele lui Karl Marx și scrisorile lui către Engels, prin care condamnau «raptul Basarabiei» românești. Aceasta denotă că, din 1966 încoace, o nouă atitudine a partidului comunist român este în curs de afirmare, reprezentând o netă opoziție, curajoasă și românească, față de abuzivul colos de la Răsărit. De această nouă atitudine (oricât ar fi de adânc abisul ideologic ce ne desparte), exilul trebuie să țină seama, fiindcă ea dă prioritate intereselor naționale românești față de cele «tovărășești, internaționaliste».

Acesta este un fapt nou și pozitiv.

În celelalte țări s-a utilizat aceeași procedură de duplicitate, înșelăciune și minciună, ca și în România.

În Bulgaria, sora cea mică a Rusiei, odată cu intrarea armatei roșii în țară, comuniștii bulgari i-au spânzurat pe toți fruntașii democrației din partidele istorice, întreaga opoziție, așa cum lichidase Tito, în cursul războiului, opoziția din Jugo-Slavia. Imediat după ocuparea Bulgariei de către Ruși, în țara vecină s-au făcut alegeri și, bineînțeles, comuniștii au fost aleși cu sută la sută.

Truman a protestat, ca și în cazul României, definind guvernul bulgar ca «nereprezentativ» și alegerile măsluite. Iar Truman era un bărbat de stat cinstit și de bună-credință. Propriul său secretar, însă, fost om al lui Roosevelt, pe nume James Byrnes, a căzut la înțelegere cu Stalin, în umbra propriului său președinte.

«Era pentru mine clar - scrie el, în Memorii, la pagina 100 -, că Molotov va cere guverne absolut docile și controlate de el în România, Bulgaria și Ungaria. De aceea, am crezut de cuviință să dau asigurări în această privință, pentru a înlătura obstacolele ce stăteau în fața Conferinței de Pace.»

Iată cum secretarul de stat James Byrnes, fără a avea asentimentul și fără cunoștința lui Truman, a vândut, la rândul său, aceste țări lui Stalin, așa cum o făcuseră Churchill și Roosevelt mai înainte.

Dar, cum președintele Truman protestase prea vehement, trebuia găsită o formulă care să salveze aparențele. De aceea, Stalin a convenit cu Byrnes să repete tragi-comedia de la București în Bulgaria și să includă și acolo doi membri ai «opoziției» (de unde i-o fi luat? de la morgă, de la cimitir?). Acest procedeu a permis Americanilor și Englezilor recunoașterea guvernelor român și bulgar, precum și invitația lor la Conferința pentru Pace de la Paris.

Vrednic de semnalat faptul că nici la Washington, nici la Londra nimenea nu a roșit.

NICOLAE BACIU

PENTRU O BISERICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN VIENA

Acum 85 de ani, în mai 1899, Românii din Viena au întocmit proiectul zidirii unei biserici proprii și au adunat în acest scop importante fonduri. Din nefericire ele s-au pierdut prin devalorizarea monedei în timpul primului război mondial (1914-1918) și biserica nu s-a mai putut construi. Dar gândul a rămas viu în inimi. «Voi seniori... lăsați de moștenire copiilor voștri dacă nu chiar o biserică gata, măcar convingerea sigură că ideea se va întrupa» - a fost cuvântul de ordine către generația de atunci (*Arhiva bisericii*, anul 1909)

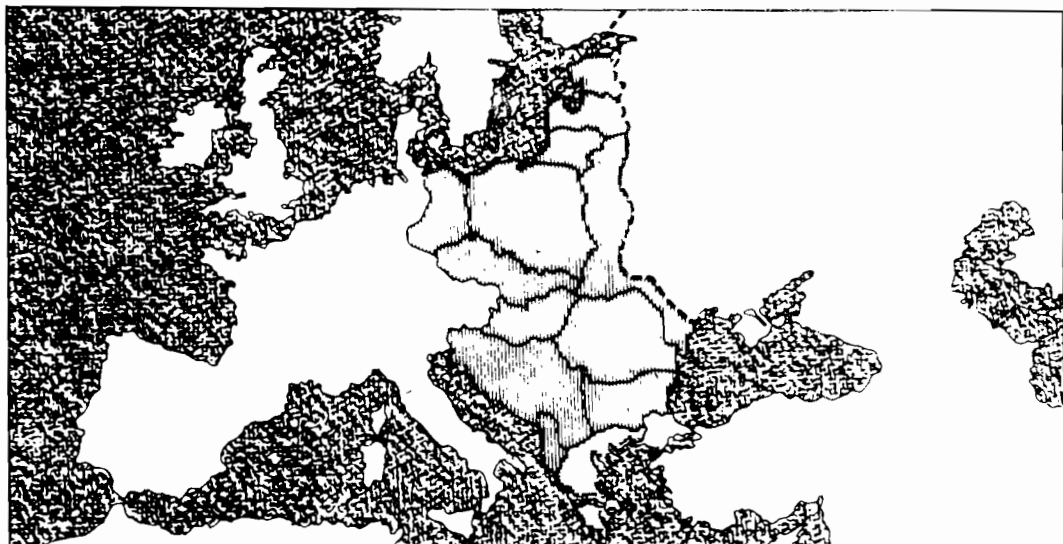
Azi focul acesta sacru s-a reaprins, așa cum au dorit înaintașii. Biserica e dorită cu ardoare. Temeiuri sunt multe. Dintre ele e de ajuns să amintim prezența stăruitoare și activă a Românilor din Viena. În afară de numărul lor mare o atestă cunoscutele relații politice, culturale și economice austro-române din trecut și de azi, precum și considerația pe care Austria o acordă în vremea noastră Românilor din hotarele ei și din întreaga lume, care își au în Viena Sediul Asociației lor Culturale Internaționale (ACIER).

Proiectatul locaș de închinare - adaos de înalt prestigiu la menționatele roade ale prieteniei austro-române și oracolul spiritualității românești pe aceste meleaguri - va primi sub cupola sa atât pe enoriașii localnici, cât și pe toți Românii din diaspora și pe prietenii acestora aflați la Viena în cadrul reuniunilor ecumeniste și al manifestărilor culturale organizate de ACIER.

Pentru a putea duce la îndeplinire gândul pios și de înaltă semnificație națională al ridicării acestui lăcaș de închinare și de afirmare a unității noastre, Parohia ortodoxă română din Viena roagă stăruitor pe toți Românii și prietenii din Austria și de peste hotare să contribuie cu ajutorul lor. Sumele pot fi trimise în Contul special nr. 107 104 888/00, deschis în acest scop la Länderbank, Viena.

Un gând de aleasă și caldă recunoștință îndreptăm spre toți stimații și iubiții donatori și ne legăm să-i pomenim în rugăciunile noastre către Domnul, Cel ce răsplătește din belșug pe toți cei ce «iubesc podoaba casei Sale».

PAROH, Preot Dr. Marin M. Braniște

Moscova, 9 Octombrie 1944

"Momentul era potrivit pentru a trata, așa că am spus: "Să aranjăm treburile noastre în Balcani. Armatele voastre sunt în România și în Bulgaria. Noi avem acolo interese, misiuni, agenți. Între noi nu trebuie să existe neînțelegeri pentru lucruri mărunte.

Cât privește Anglia și Rusia, ați fi de acord - l-am întrebat pe Stalin - ca voi să aveți o dominație de 90% asupra României, noi să avem 90% în Grecia și "fifty-fifty" cu voi în Jugoslavia?" În timp ce se traduceau cele de mai sus, am scris pe o jumătate de foaie de hârtie:

România: Rusia ia 90%; ceilalți iau 10%

Grecia: Marea Britanie (de acord cu Statele Unite) ia 90%; Rusia ia 10%

Jugoslavia și Ungaria: 50% - 50%

Bulgaria: Rusia ia 75%; ceilalți 25%.

Winston Churchill

"Cel de al doilea război mondial"

- Memorii -

SUMARUL

<i>Ronald Reagan, reales președinte al U.S.A.</i>	1
<i>Dumitru Stancu, Protestul poetului fără ecou politic</i>	3
<i>Friends of Transilvania, Apel către Românii de pretutindeni</i>	6
<i>Traian Filip, Convorbire cu Remus Tzincoca (III)</i>	8
<i>Al. Boldur, Teritoriul moldovenesc și cetățile de la Nistru (cap. 9)</i>	12
<i>N. Baci, Tratatul de pace de la Paris</i>	16
<i>Marin Braniște, Pentru o biserică românească în Viena</i>	19